

(i) Printed Pages : 7]

Roll No. ...17055114.....

(ii) Questions : 9+9+9]

Sub. Code :

8	0	0	2
---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	0	1
---	---	---	---

B.Ed. (Gen.) 1st Semester Examination

1127

**GROWTH AND DEVELOPMENT OF THE
LEARNER**

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : F-1.2

(In All Mediums)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 40

Note :- The question paper will have five Units. First four units i.e. Unit-I, II, III and IV will have two questions each and the candidate will be required to attempt one question from each of the Unit-I to IV. Each question carries 8 marks. Unit-V will be compulsory with four short answer type questions set from the whole syllabus of the paper. Each question will be of 2 marks.

NA-416

(1)

Turn Over

Unit-I

1. What do you mean by growth and development ?
Discuss various characteristics of growth and development. 2,6
2. Discuss the general principles of growth and development with their educational implications. 8

Unit-II

3. Discuss the relative importance of Heredity and Environment in child development. 8
4. Discuss Piaget theory of cognitive development with their educational implications. 8

Unit-III

5. Discuss the role of family in cognitive development. 8
6. Explain the role of Printed Media on developmental aspects of children with special reference to adolescents. 8

Unit-IV

7. Define a group. Classify group and its characteristics. 8

8. What do you understand by discipline ? Why does
indiscipline grow among students ? 2,6

Unit-V

9. Write short answer type questions on the following :

(i) Factors affecting growth and development

(ii) Laws of Heredity

(iii) Society in cognitive development

(iv) Meaning of caste 2×4=8

हिन्दी माध्यम

नोट :- इस प्रश्न पत्र में पाँच इकाइयाँ हैं। प्रथम चार इकाइयों में प्रत्येक में दो-दो प्रश्न दिए गए हैं। विद्यार्थी को एक प्रश्न करना है। प्रत्येक प्रश्न 8 अंक का है। इकाई-V में पूरे पाठ्यक्रम में से चार लघु उत्तरीय प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

इकाई-I

1. वृद्धि तथा विकास से आप क्या समझते हैं ? वृद्धि तथा विकास की विभिन्न विशेषताओं का वर्णन कीजिए। 2,6
2. वृद्धि तथा विकास के सामान्य सिद्धान्तों का वर्णन उनकी शैक्षिक मान्यताओं सहित कीजिए। 8

इकाई-II

3. बालक के विकास में आनुवंशिकता तथा पर्यावरण के सापेक्षिक महत्त्व का वर्णन कीजिए। 8
4. पियाजे के संज्ञानात्मक विकास के सिद्धान्त का वर्णन उनकी शैक्षिक मान्यताओं सहित कीजिए। 8

इकाई-III

5. संज्ञानात्मक विकास में परिवार की भूमिका का वर्णन कीजिए। 8
6. किशोरावस्था के विशेष संदर्भ में बालकों के विकासात्मक पहलुओं पर प्रिंटेड मीडिया की भूमिका की व्याख्या कीजिए। 8

NA-416

(4)

+

इकाई-IV

7. समूह की परिभाषा दीजिए। समूह तथा इसकी विशेषताओं का वर्गीकरण कीजिए। 8
8. अनुशासन से आप क्या समझते हैं ? विद्यार्थियों में अनुशासन-हीनता क्यों बढ़ रही है ? 2,6

इकाई-V

9. निम्नलिखित के संक्षिप्त उत्तर दीजिए :
- (i) वृद्धि तथा विकास को प्रभावित करने वाले कारक
 - (ii) आनुवंशिकता के नियम
 - (iii) संज्ञानात्मक विकास में समाज
 - (iv) जाति का अर्थ
- 2×4=8

ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਧਿਅਮ

ਨੋਟ :- ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਇਕਾਈਆਂ ਹਨ । ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਹਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 8 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ । ਇਕਾਈ (V) ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਲਘੂ ਉੱਤਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ ।

ਇਕਾਈ-I

1. ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ । 2,6
2. ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਸਹਿਤ ਕਰੋ । 8

ਇਕਾਈ-II

3. ਬਾਲਕ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਉੱਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ । 8
4. ਪਿਆਜੇ ਦੇ ਸੰਗਿਆਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਸਹਿਤ ਕਰੋ । 8

ਇਕਾਈ-III

5. ਸੰਗਿਆਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ । 8
6. ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸਾਤਮਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟੇਡ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 8

ਇਕਾਈ-IV

7. ਸਮੂਹ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ । ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰੋ । 8
8. ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਹੀਣਤਾ ਕਿਉਂ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ ? 2,6

ਇਕਾਈ-V

9. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਜਵਾਬ ਦਿਓ :
- (i) ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ
 - (ii) ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਨਿਯਮ
 - (iii) ਸੰਗਿਆਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ
 - (iv) ਜਾਤੀ ਦਾ ਅਰਥ

NA-416

Ma...

(i) Printed Pages: 4

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

8	0	0	2
---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	0	1
---	---	---	---

B.Ed. (General) 1st Semester

(1129)

GROWTH AND DEVELOPMENT OF THE LEARNER

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper-F-1.2 (In all Mediums)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 40

Note :— Attempt five questions in all, including Question No. 9 (Unit-V) which is compulsory and selecting one question each from Unit I-IV.

UNIT—I

1. Growth and development is influenced by different factors. Elaborate. 8
2. Adolescence is a period of stress, strain, storm and strafe. Discuss. 8

UNIT—II

3. Discuss in detail the Social theory of development given by Erickson. 8
4. Discuss the relative role of nature and nurture in the development of the child. 8

UNIT—III

5. Describe the role of family in the different development aspects of the child. 8
6. Highlight the diverse aspects essential for the understanding of development of self-concept. 8

UNIT—IV

7. Define group behaviour. Discuss the role of teacher in promoting classroom as a cohesive group. 8
8. Highlight the role of different methods of discipline in character education, truancy and drop-out. 8

UNIT—V

9. Write short notes on the following :
- (i) Distinguish between growth and development.
- (ii) Implications of human diversity.
- (iii) Define group behaviour.
- (iv) Differentiate primary and secondary groups. 2×4=8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— सभी में से पाँच प्रश्न करें। प्रश्न संख्या 9 (यूनिट—V) अनिवार्य है। यूनिट I-IV में से एक-एक प्रश्न करें।

यूनिट—I

1. विकास और वृद्धि विभिन्न कारकों से प्रभावित होते हैं। विस्तार से बताएं। 8
2. किशोरावस्था तनाव, खिचाव, तूफान और संघर्ष की अवधि है। चर्चा करें। 8

यूनिट—II

3. एरिकसन द्वारा दिए गए विकास के सामाजिक सिद्धांत की विस्तार में चर्चा करें। 8
4. बच्चे के विकास में प्रकृति और पोषण की सापेक्ष भूमिका की चर्चा करें। 8

यूनिट—III

5. बच्चे के विभिन्न विकास पहलुओं में परिवार की भूमिका का वर्णन करें। 8
6. आत्म-अवधारणा के विकास की समझ के लिए विविध आवश्यक पहलुओं को उजागर करें। 8

ਯੂਨਿਟ—IV

7. ਸਮੂਹ ਵਯਵਹਾਰ ਕੋ ਪਰਿਭਾ਷ਿਤ ਕਰੋਂ। ਏਕ ਸਹਗਾਮੀ ਸਮੂਹ ਕੇ ਰੂਪ ਮੇਂ ਕਖਾ ਕੋ ਭਫਾਵਾ ਦੇਨੇ ਮੇਂ ਷ਿਕਸ਼ਕ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋਂ। 8
8. ਚਰਿਤ੍ਰ ਷ਿਕਸ਼ਾ, ਵਯਵਹਾਰ ਔਰ ਡ੍ਰੌਪ-ਆਊਟ ਮੇਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਕੇ ਵਿਭਿੰਨ ਤਰੀਕੋਂ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕੋ ਉਯਾਗਰ ਕਰੋਂ। 8

ਯੂਨਿਟ—V

9. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਪਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋਂ :—
 - (i) ਵਿਕਾਸ ਔਰ ਵ੍ਰੁਢਿ ਕੇ ਭੀਚ ਅੰਤਰ।
 - (ii) ਸਾਨਕ ਵਿਵਿਧਤਾ ਕੇ ਨਿਹਿਤਾਰਥ।
 - (iii) ਸਮੂਹ ਵਯਵਹਾਰ ਕੋ ਪਰਿਭਾ਷ਿਤ ਕਰੋਂ।
 - (iv) ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਔਰ ਸਾਧਮਿਕ ਸਮੂਹੋਂ ਮੇਂ ਅੰਤਰ ਕਰੋਂ। 2×4=8

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 (ਯੂਨਿਟ V) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ I-IV ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ—I

1. ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਾਧਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੋ। 8
2. ਅੱਲ੍ਹੜ ਉਮਰ ਤਣਾਅ, ਖਿਚਾਵ, ਤੂਫਾਨ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਮਿਆਦ ਹੈ। ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—II

3. ਇਰਿਕਸਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8
4. ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਚ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—III

5. ਬੱਚੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। 8
6. ਸਵੈ-ਅਵਧਾਰਣਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸਮਝ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਭਿੰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਸਮੂਹ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਇੱਕ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਮੂਹ ਵਜੋਂ ਕਲਾਸਰੂਮ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8
8. ਪਾਤਰ ਸਿੱਖਿਆ, ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਡਰਾਪ-ਆਉਟ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
- (i) ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਾਧੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ।
 - (ii) ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਨਿਰਤਾਰਥ।
 - (iii) ਸਮੂਹ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
 - (iv) ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਅਤੇ ਮਾਧਮਿਕ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ। 2×4=8